

Vergaderjaar 1984–1985

19 033

Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie en het Wetboek van Strafvordering (Hoger beroep in strafzaken bij een enkelvoudige kamer)

A

OORSPRONKELIJKE TEKST VAN HET VOORSTEL VAN WET EN VAN DE MEMORIE VAN TOELICHTING ZOALS VOORGELEGD AAN DE RAAD VAN STATE EN VOOR ZOVER NADIEN GEWIJZIGD

I. VOORSTEL VAN WET

1. Het intitulé luidde:

Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie, het Wetboek van Strafvordering en de Wet op de economische delicten (Hoger beroep in strafzaken bij een enkelvoudige kamer)

2. De considerans luidde:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is om in de Wet op de rechterlijke organisatie, het Wetboek van Strafvordering en de Wet op de economische delicten te voorzien in de mogelijkheid dat strafzaken in hoger beroep door een uit één lid bestaande (enkelvoudige) kamer worden behandeld.

3. In de aanhef van Artikel I, onderdelen A en B, en van Artikel II, onderdeel A, is «wordt gelezen» telkens vervangen door: komt te luiden.

4. In onderdeel A van Artikel II is de komma na «aanleg» vervallen.

5. Onderdeel B van Artikel II ontbrak.

6. Het tot C verletterde onderdeel B van Artikel II luidde, voor zover gewijzigd, als volgt.

a. De tekst onder de letter B luidde: In het Derde boek, Titel II, wordt na

de tweede afdeling een nieuwe derde afdeling ingevoegd, luidende:

Derde Afdeling

Nadere bepalingen met betrekking tot hoger beroep bij de enkelvoudige kamers van gerechtshoven en arrondissementsrechtbanken

b. Artikel 426a, eerste lid, luidde:

1. Indien bij een gerechtshof of een rechtbank de behandeling van strafzaken in hoger beroep geschiedt door een enkelvoudige kamer, zijn de bepalingen van de voorgaande afdelingen van deze Titel van overeenkomstige toepassing, voor zover in deze afdeling niet anders is bepaald.

c. Artikel 426b eerste lid aanhef luidde:

1. Een zaak kan in hoger beroep door een enkelvoudige kamer van het gerechtshof dan wel van de rechtbank worden behandeld, indien

d. artikel 426b, tweede lid, luidde:

2. Een zaak kan slechts in hoger beroep door een enkelvoudige kamer van het gerechtshof worden behandeld, indien zij in eerste aanleg door een enkelvoudige kamer van de rechtbank is behandeld.

e. In artikel 426c, eerste lid, zijn na «voorzitter van» vervallen de woorden: het gerechtshof of van.

f. In artikel 426d, eerste en tweede lid, zijn vervallen de woorden: arrest onderscheidenlijk.

g. In artikel 426e zijn vervallen de woorden: arrest of onderscheidenlijk en de woorden: raadsheer of.

7. Het Artikel III luidde:

ARTIKEL III

De Wet op de economische delicten wordt als volgt gewijzigd.

A

In artikel 52, eerste lid, wordt na «meervoudige» ingevoegd: en een of meer enkelvoudige.

B

In artikel 53 wordt na «een» ingevoegd: meervoudige.

8. Artikel III was genummerd IV. In het eerste lid is «nader door Ons» vervangen door: bij koninklijke boodschap.

9. In het slotformulier is «ministeriële departementen» vervangen door: ministeries.

II. MEMORIE VAN TOELICHTING

1. Par. 1., eerste alinea, luidde: Het onderhavige wetsontwerp beoogt te voorzien in de mogelijkheid dat strafzaken van eenvoudige aard in hoger beroep door uit één lid bestaande (enkelvoudige) kamers van het

gerechtshof onderscheidenlijk de rechtbank worden behandeld (unus iudex).

2. Par. 2. is thans onderverdeeld in de par. 2.1.-2.4.

3. Par. 2.1., tweede alinea, luidde:

Het is uit een oogpunt van goede rechtspleging en van goede rechtsbescherming van de verdachte niet nodig dat behandeling in hoger beroep steeds in collegiaal verband plaats vindt. Voor de behandeling van zaken die wat betreft de bewijsvoering en/of de rechtstoepassing van eenvoudige aard zijn en die strafbare feiten van geringe ernst betreffen, is de huidige procesgang te zwaar. Het is uit een oogpunt van doelmatige strafrechtspleging en van beheersing van apparaatskosten bepaaldelijk geboden dat strafzaken in appel niet slechts door meervoudige kamers kunnen worden behandeld. De gerechtshoven en de rechtbanken zullen aanzienlijk kunnen worden ontlast, wanneer unus-strafrecht-spraak in hoger beroep voor eenvoudige strafzaken mogelijk zal zijn.

4. Par. 2.2., vierde alinea, eerste volzin, luidde:

De behandeling van strafzaken in eerste aanleg door de enkelvoudige kamer van de rechtbank is thans regel, en die door de meervoudige kamer uitzondering.

5. Par. 2.3., eerste alinea, ontbrak.

6. Par. 2.4., derde alinea, luidde:

Een zaak kan in hoger beroep door een unus iudex worden behandeld, indien aan drie voorwaarden is voldaan (zie artikel 426b).

1) Het vonnis in eerste aanleg moet zijn geweest door een unus iudex, dat wil zeggen door de kantonrechter onderscheidenlijk de (economische) politierechter of de kinderrechter.

2) De verdachte is ter zake van hetgeen in eerste aanleg te zijnen laste bewezen is verklaard, een straf of maatregel opgelegd.

3) De strafzaak moet van eenvoudige aard zijn.

7. Par. 2.4., vierde alinea, eerste volzin, luidde:

De voorzitter van het gerechtshof of van de rechtbank dan wel de voorzitter van een meervoudige kamer die hem vervangt, bepaalt welke zaken aanhangig zullen worden gemaakt bij een enkelvoudige kamer (artikel 426c, eerste lid).

en de laatste volzin luidde:

De beslissing daaromtrent ligt aldus in handen van het rechterlijk college zelf, dus niet in handen van het openbaar ministerie zoals wel geldt voor bij de enkelvoudige rechter in eerste aanleg aan te brengen strafzaken.

8. Par. 2.4., zesde alinea, ontbrak.

9. Par. 2.4., zevende alinea, eerste volzin, luidde:

Aan de met de behandeling van strafzaken in hoger beroep belaste unus iudex dient de eis te worden gesteld dat hij over een ruime ervaring in de strafrechtspraak beschikt.

10. De drie laatste alinea's van par. 2.4. luiden:

De aan de unus iudex te stellen bekwaamheidseisen zullen worden neergelegd in Reglement I, hetwelk regels zal stellen voor de vorming van de enkelvoudige kamers.

Het ligt voor de hand dat na invoering van de mogelijkheid van behandeling van strafzaken in hoger beroep door een enkelvoudige kamer in overleg tussen rechter en openbaar ministerie een werkwijze zal ontstaan waarbij bepaalde soorten van zaken die ingevolge de in de wet omschreven voorwaarden enkelvoudig kunnen worden behandeld, als regel voor behandeling door een unus iudex in aanmerking komen.

De voorzitter van het gerechtshof of van de rechtbank zal bij de indeling van de zaken over de meervoudige en enkelvoudige kamers steeds rekening kunnen houden met de aantallen en soorten van de ingekomen zaken en met de mogelijkheden binnen zijn college om enkelvoudige kamers voor de behandeling van strafzaken in hoger beroep te bezetten.

11. De twee laatste alinea's van de oorspronkelijke par. 2. luiden:

Het effect van het onderhavige wetsontwerp zal zijn een vermindering van de personeelsbehoefte met 27 leden van de zittende magistratuur (bij de gerechtshoven 16 en bij de arrondissementrechtbanken 11 plaatsen). Uitgangspunt voor de berekening vormen de cijfers over 1982. In dat jaar werden 7902 rechtbank-appellen ingesteld. Door de rechtbanken werden totaal in eerste aanleg ongeveer 104 000 eindvonnissen gegeven, waarvan ongeveer 95 000 door een unus iudex, dit is 91%. Indien ervan wordt uitgegaan, dat 60% van de appellen van in eerste

aanleg enkelvoudig gewezen vonnissen zich leent voor enkelvoudige afdoening in hoger beroep, betekent dit op grond van de huidige normeringen een beperking van de behoefte aan raadsheren en vice-presidenten met 16 plaatsen. Daarbij is aangenomen dat de inzet van drie enkelvoudige kamers in plaats van één meervoudige kamer de mogelijkheid schept het aantal te behandelen zaken te verduubelen.

Bij de arrondissementrechtbanken werden in 1982 6179 kantongerechts-appellen ingeschreven. De kantongerechten spraken in dat jaar 376 766 veroordelingen uit, waarvan 82% bij verstek werd afgedaan. Het ligt voor de hand ervan uit te gaan dat ingeval van hoger beroep tegen een bij verstek gewezen vonnis, enkelvoudige afdoening vrijwel altijd gerechtvaardigd is. De verdachte zelf heeft het immers niet de moeite waard gevonden één van de twee hem wettelijk toegestane feitelijke instanties van zijn standpunt in kennis te stellen. Indien ervan wordt uitgegaan dat 90% van de door de rechtbank afgedane appellen zich leent voor enkelvoudige afdoening, betekent zulks – op gelijke wijze als voor de gerechtshoven is aangegeven – een beperking van de behoefte aan rechters en vice-presidenten met 11 plaatsen.

Omdat de enkelvoudige behandeling in appel in de plaats komt van meervoudige behandeling ter zitting, behoeft geen rekening te worden gehouden met extra griffiersassistentie. Daar komt bij dat het onderhavige wetsontwerp voorziet in een sterk vereenvoudigde afdoening door middel van de z.g. aantekening mondeling vonnis (of arrest) in het proces-verbaal van de terechtzitting.

Vermindering van de personeelsbehoefte betekent in geld uitgedrukt – gemeten aan het aantal in 1982 behandelde appelzaken – een besparing van 3,6 mln. gulden.

Deze alinea's zijn vervangen door par. 3 nieuw.

12. De oorspronkelijke paragrafen 3–5 zijn vernummerd tot 4–6.

13. De kop van par. 4 luidde: Advisering.

14. De twee laatste alinea's van par. 4.1. luiden:

Ik heb mij nadien beraden over de vraag of voortzetting van de behandeling van de wetsontwerpen raadzaam

moest worden geoordeeld. Ik heb besloten te bevorderen dat de behandeling van beide ontwerpen niet wordt voortgezet en gewijzigde ontwerpen aanhangig te doen maken die aan de zwaarwegende bezwaren van de Hoge Raad tegemoet zouden kunnen komen.

De adviesaanvragen, adviezen en het eerste concept van het wetsontwerp met bijbehorende memorie van toelichting zijn gedeponereerd ter griffie van de Tweede Kamer ter kennisneming van de leden en verdere belangstellenden.

15. De eerste volzin van de voorlaatste alinea van par. 4.1. luidde:

De Staatscommissie gaat er overigens geheel aan voorbij dat enige aan unus-rechtspraak verbonden voordelen – grotere betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de unus bij de strafzaak, direct contact tussen de voor de beslissing verantwoordelijke rechter en de verdachte, sterk accent op de behandeling ter terechtzitting – onverkort gelden voor het rechtsgeding in appel.

16. De laatste volzin van par. 4.1. ontbrak.

17. De zevende alinea van par. 4.3., appel in strafzaken, luidde:

Ik ben met de Hoge Raad van oordeel dat zaken die niet eenvoudig zijn en waarbij gewichtige belangen op het spel staan, in hoger beroep door een meervoudige kamer moeten worden behandeld. Ik ben evenwel anders dan de Hoge Raad van mening dat het uit een oogpunt van doelmatige en goede rechtspleging verantwoord is dat eenvoudige zaken betreffende lichte strafbare feiten – en een niet onaanzienlijk deel van de kantongerechts- en rechtbankappellen betreft zaken van deze soort – door een unus iudex in appel worden afgedaan. Daarom kan niet langer worden uitgesloten dat zodanige zaken – met inbegrip van kinderstrafzaken van eenvoudige en lichte aard – in hoger beroep door een enkelvoudige kamer worden behandeld. De behandeling in hoger beroep van eenvoudige en lichte strafzaken is niet zodanig ingewikkeld dat het onverantwoord zou zijn een enkelvoudige kamer met de afdoening daarvan te belasten. Naar mijn overtuiging kan ook zonder het door de Hoge Raad gesuggereerd onderzoek, dat zeer bewerkelijk zou zijn, worden vastgesteld dat enkelvoudige afdoening ook in hoger beroep werkbesparing oplevert. De omvang

van deze werkbesparing hangt af van de mate waarin van de unus in hoger beroep gebruik zal worden gemaakt. Ik verwijs naar de hiervoor gegeven kostenberekening die mijns inziens overtuigend aantoonde dat de besparing aanzienlijk zal zijn. Ten slotte zij nog gewezen op de voordelen verbonden aan de administratieve verwerking van mondelinge uitspraken in hoger beroep. Zo zal de aantekening mondeling vonnis of arrest op het proces-verbaal van de terechtzitting kunnen worden geïntroduceerd. Ook hiermee is een aanzienlijke werk- en kostenbesparing te bereiken. Ik meen dat doorbreking van het beginsel van collegiale strafrechtspraak in hoger beroep gerechtvaardigd is, indien de regeling die voorziet in invoering van de unus iudex in appel, zodanig is opgezet dat een zorgvuldige behandeling in appel is verzekerd.

De achtste volzin van de achtste alinea van deze par. luidde:

Dit ging er vanuit dat het openbaar ministerie beslist of het hoger beroep bij de enkelvoudige kamer zal worden vervolgd.

De laatste volzin van deze alinea ontbrak.

18. De vijfde volzin van de voorlaatste alinea van par. 4.3. luidde:

Bij toekomstige werving van rechterlijk personeel voor rechtbanken en hoven zal met de geschiktheid tot het uitoefenen van unus-rechtspraak rekening worden gehouden.

19. De eerste volzin van de laatste alinea van par. 4.3. luidde:

Een regeling die aldus is opgezet, geeft de rechterlijke colleges maximale vrijheid om te beslissen of en in welke omvang eenvoudige zaken in appel enkelvoudig kunnen worden afgedaan.

20. De tweede volzin van de derde alinea van par. 4.4. luidde:

Uit de toekenning aan een ervaren rechter of raadsheer van de bevoegdheid om een in eerste aanleg enkelvoudig afgedane, eenvoudige strafzaak in appel te behandelen kan niet de conclusie worden getrokken dat deze rechter of raadsheer «verstandiger» is dan de unus iudex die in eerste aanleg heeft beslist.

21. De tweede alinea van par. 5 luidde:

De doelmatigheid van het instituut van de unus in appel wordt aanzienlijk vergroot, wanneer wordt voorzien in de mogelijkheid om mondeling

vonnis of arrest te wijzen en daarvan aantekening te maken in het proces-verbaal van de terechtzitting in hoger beroep. Kantonrechter, (economische) politierechter en kinderrechter kunnen reeds op deze eenvoudige wijze vonnissen.

22. Par. 6. luidde:

De grondslag voor de bevoegdheid om strafzaken in hoger beroep door een enkelvoudige kamer te doen behandelen dient te worden neergelegd in de Wet op de rechterlijke organisatie en, voor wat betreft de berechting van economische delicten, in de Wet op de economische delicten.

Bij Wet van 25 januari 1984, Stb. 19, houdende enige vereenvoudigingen op het gebied van het personen- en familierecht en het burgerlijk procesrecht, is de Wet op de rechterlijke organisatie reeds gewijzigd met het oog op de verruiming van de mogelijkheid van enkelvoudige behandeling van burgerlijke zaken. Thans dient deze wet nog te worden gewijzigd met het oog op de enkelvoudige behandeling van strafzaken in hoger beroep. Het is overigens niet de bedoeling om in het kader van het onderhavige wetsontwerp meer dan nodig is te veranderen in de wijze waarop kamers van rechterlijke colleges thans worden gevormd en bezet.

Hoger beroep van uitspraken is geregeld in Titel II van het Derde Boek van het Wetboek van Strafvordering. De in de eerste afdeling neergelegde bepalingen ten aanzien van hoger beroep bij het gerechtshof zijn van overeenkomstige toepassing op het hoger beroep bij de rechtbank (tweede afdeling). Om redenen van systematiek en ten behoeve van de duidelijkheid kunnen bepalingen omtrent de unus-rechtspraak in hoger beroep het beste worden vervat in een nieuwe derde afdeling. Het is niet nodig om voor het geding bij het gerechtshof en de rechtbank twee afzonderlijke afdelingen te maken.

23. De toelichting op artikel 424a ontbrak.

24. De toelichting op artikel 424a luidde:

Zoals in het algemeen gedeelte van deze memorie is uiteengezet, zullen de bevoegdheden van de enkelvoudige kamers in strafzaken in hoger beroep en de in het rechtsgeding voor de unus iudex toe te passen procedurevoorschriften worden neergelegd in

het Wetboek van Strafvordering in één afdeling (van Titel II van het Derde Boek). Deze afdeling bestaat uit de nieuwe artikelen 426a–426e. Deze bepalingen hebben een aanvullend karakter in die zin dat de gewone bepalingen omtrent het hoger beroep bij (de meervoudige kamers van) de gerechtshoven respectievelijk rechtbanken van toepassing zijn, voor zover in de artikelen 426a en volgende niet anders is bepaald. Dit beginsel is neergelegd in het opschrift van de nieuwe derde afdeling en in artikel 426a, eerste lid.

Overeenkomstig het tweede lid bezit de enkelvoudige kamer, evenals de politierechter (artikel 367, tweede lid) en de kinderrechter (artikel 501, eerste lid), de bevoegdheden die toekomen aan de voorzitter van een meervoudige kamer.

25. De toelichting op artikel 426b luidde:

Dit artikel bepaalt dat een zaak door de enkelvoudige kamer in hoger beroep kan worden behandeld, indien cumulatief tenminste aan twee objectieve voorwaarden (eerste lid sub 1° en tweede lid) en een subjectieve voorwaarde (eerste lid sub 2°) is voldaan. Deze voorwaarden strekken ertoe de competentie van de enkelvoudige kamer te begrenzen tot de berechting van eenvoudige strafbare feiten. De voorwaarden zijn:

1. De zaak dient in eerste aanleg door een unus iudex (kantonrechter, (economische) politierechter of kinderrechter) behandeld te zijn.

2. Aan de verdachte moet in eerste aanleg voor hetgeen te zijnen laste bewezen is verklaard een straf of maatregel zijn opgelegd. Dat betekent dat de zaak niet bij de enkelvoudige kamers kan worden aangebracht, wanneer de behandeling in eerste aanleg niet heeft geleid tot oplegging van enige straf of maatregel, bij voorbeeld, wanneer de verdachte is vrijgesproken van het hem tenlastegelegde dan wel hij te dier zake van alle rechtsvervolging is ontslagen, dan wel schuldigverklaring zonder toepassing van straf is gevolgd.

3. De zaak moet van eenvoudige aard zijn. De bepaling is ontleend aan artikel 369. Het gaat om zaken, waarbij het bewijs eenvoudig is te leveren en die in juridisch opzicht niet gecompliceerd zijn (dus bij voorbeeld geen ontkenkende verdachte).

26. De eerste alinea van de toelichting op artikel 426c luidde:

In het algemene gedeelte van deze toelichting is reeds uiteengezet dat de

voorzitter van het gerechtshof of de rechtbank dan wel de hem vervangende voorzitter van de meervoudige kamer, dient te beslissen welke zaken door de enkelvoudige kamer zullen worden behandeld. Na bepaling van de wijze van behandeling en van de dag der terechtzitting wordt de zaak op de gebruikelijke wijze door de vertegenwoordiger van het openbaar ministerie aanhangig gemaakt.

27. De derde volzin van de tweede alinea van de toelichting op artikel 426c luidde:

Voorts wordt ter wille van de volledigheid voorgesteld om te bepalen dat de unus iudex niet bevoegd is om in hoger beroep een maatregel op te leggen die vrijheidsbeneming van langere duur meebrengt dan in eerste aanleg is opgelegd.

28. De toelichting op het oorspronkelijk Artikel 111 luidde:

A

De voorgestelde wijziging voorziet in de instelling van enkelvoudige economische kamers voor de behandeling van eenvoudige economische delicten in hoger beroep. Voor de bevoegdheid van en de rechtsgang bij deze kamers wordt verwezen naar de hierboven besproken artikelen 426a–426e.

Nu wordt voorgesteld om te voorzien in de instelling van enkelvoudige economische kamers voor de behandeling van eenvoudige economische delicten in hoger beroep, dient artikel 53, evenals artikel 46, uitdrukkelijk te bepalen dat als raadkamer een meervoudige economische kamer optreedt.